

**UCHWAŁA NR IX/75/2024
RADY GMINY SMOŁDZINO**

z dnia 19 grudnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Smółdzino na lata 2024-2027"

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2024.1465 t.j.) oraz art. 87 ust. 3, 4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2024.1292 t.j.)

**Rada Gminy Smółdzino
uchwała, co następuje:**

§ 1.

Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Smółdzino na lata 2024-2027", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Smółdzino.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Jan Fleszer

Załącznik do uchwały Nr IX/75/2024
Rady Gminy Smołdzino
z dnia 19 grudnia 2024 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SMOŁDZINO NA LATA 2024-2027

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>1</i> <i>7</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>1</i> <i>9</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>2</i> <i>3</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>4</i> <i>0</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>5</i> <i>4</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>5</i> <i>6</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>6</i> <i>1</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>6</i> <i>2</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>62</i>
<i>12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>82</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SMOŁDZINO

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Smołdzino na lata 2024 – 2027” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami

uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”. Art. 86 stwierdza, że

„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292) z późn. zm.

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art.5. wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach:

5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji

o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.).

art. 7 ust. 1 pkt. 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

(Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),

- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2,

ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art.51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 4 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art.64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3- 5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 725 ze zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt. 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych

obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie

tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno- budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art.29. ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
- 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze

województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art.8. ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie

(Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art.101. ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze,

historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art.83a. ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 344).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art.13. ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków

skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków

i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

okrajobrazami kulturowymi,
oukładami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
odziałami architektury i budownictwa,
odziałami budownictwa obronnego,
oobiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
ocmentarzami,
oparkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
omiejskami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

odziałami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
okolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
onumizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
omateriałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574)
oinstrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać

także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co

oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,

10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,

12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2022 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów

z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023- 2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;

opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);

digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;

rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;

kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;

wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;

warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;

wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;

inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju

w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów. Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;

- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;

- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;

- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur

przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;

•Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno- finansowych w sferze ochrony zabytków

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

poprawa stanu zachowania zabytków,

zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także

liczby stanowisk archeologicznych),

kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,

zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,

zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO NA LATA 2021 – 2024

Wojewódzki program opieki nad zabytkami określa cel, priorytety i typy działań związanych z opieką nad zabytkami w województwie pomorskim. Program został przyjęty uchwałą nr 455/XXXVIII/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia

29 listopada 2021 r. w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki Nad Zabytkami w Województwie Pomorskim na lata 2021-2024. Dokument stanowi kontynuację poprzednich perspektyw programowych, a jego głównym założeniem jest stworzenie odpowiednich warunków dla kreowania i realizowania zadań z zakresu ochrony zabytków na terenie województwa pomorskiego oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, jako czynnika wpływającego na realizację planów rozwojowych regionu w zakresie jakości życia mieszkańców oraz wzrostu konkurencyjności gospodarki.

W treści Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami wyznaczono następujące priorytety i działania:

Priorytet I: Zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu.

Priorytet ten będzie realizowany poprzez następujące kierunki:

Ochrona dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej

W ramach kierunku do realizacji wskazano następujące działania:

Uwzględnianie zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapewniających ochronę zabytków (w tym archeologicznych) oraz wartościowych elementów krajobrazu kulturowego, a także dobrą kontynuację krajobrazową struktur osadniczych, w tym zapobieganie niekorzystnym zjawiskom suburbanizacji;

Działania na rzecz ochrony wyróżniających się krajobrazowa obszarów' z charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej zabytkami;

Działania wspierające konserwację, renowację i rewitalizację:

obiektów charakterystycznych dla regionu - elementów dziedzictwa morskiego i rzeczno- rzecznych, a także obiektów' architektury drewnianej i szkieletowej oraz modernistycznej,

obiektów sakralnych (kościół, klasztor, kaplica, kapliczki przydrożne, cmentarze, kalwarie itp.),

osiedli dworsko- i pałacowo-parkowych, a także parków, ogrodów i zieleni komponowanej;

Ochrona i konserwacja:

o- zabytków archeologicznych,

o- zabytków ruchomych, w tym zbiorów muzealnych i archiwaliów;

Działania na rzecz trwałego zachowania i użytkowania obiektów zabytkowych poprzez montaż urządzeń niezbędnych dla zapewnienia właściwych warunków przechowywania i eksponowania zabytków ruchomych i muzealiów', a także montaż specjalistycznych instalacji zabezpieczających przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą;

Wspieranie działań na rzecz adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji

(np. na cele kulturalne, edukacyjne, użyteczności publicznej);

Oznakowywanie obiektów zabytkowych.

Opieka nad zabytkami

W ramach kierunku do realizacji wskazano następujące działania:

Działania służące poprawie stanu zachowania zabytków, w tym konserwacja, renowacja i rewitalizacja;

Wykonywanie specjalistycznych opracowań badawczo-dokumentacyjnych zabytków oraz obszarów zabytkowych obejmujących:

- o- inwentaryzacje architektoniczno-konserwatorskie,
- o- ekspertyzy techniczne i konserwatorskie,
- o- badania konserwatorskie, architektoniczne i archeologiczne,
- o- programy prac konserwatorskich i restauratorskich;

Zabezpieczanie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż specjalistycznych instalacji i zabezpieczeń);

Znakowanie i ewidencjonowanie zabytków.

Priorytet 2: Upowszechnianie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu.

Priorytet ten będzie realizowany poprzez następujące kierunki:

Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

W ramach kierunku do realizacji wskazano następujące działania:

Promocja zabytków, w szczególności obejmująca charakterystyczne zabytki regionu: dziedzictwa morskiego i rzecznoego, a także obiektów architektury drewnianej i szkieletowej oraz modernistycznej,

Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym województwa pomorskiego - w szczególności takich jak:

- o- konferencje, warsztaty, konkursy,
- o- publikacje książkowe i foldery;

Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy' zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowania obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo;

Współpraca z instytucjami kultury oraz jednostkami naukowymi w zakresie rozpoznania regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz wymiany informacji o jego zasobach;

Digitalizacja i udostępnianie zasobów o dziedzictwie kulturowym regionu;

Tworzenie i oznakowanie szlaków kulturowych.

Wspieranie działań na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego

W ramach kierunku do realizacji wskazano następujące działania:

Wspieranie działań dążących do pełnego rozpoznania i identyfikacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego poprzez współpracę ze specjalistycznymi instytucjami i ekspertami;

Wspieranie przedsięwzięć dokumentacyjnych i wydawniczych zmierzających do popularyzacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego;

Wspieranie inicjatyw zmierzających do aplikacji o wpis na krajową listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego;

Wspieranie lokalnych grup i organizacji w działaniach polegających na kultywowaniu tradycji i obyczajów, upamiętniających wydarzenia i postaci historią, tradycjami i rzemiosłem;

Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o niematerialnym dziedzictwie kulturowym;

Wspieranie działań związanych z organizacją konferencji, wystaw, przedstawień i festiwali prezentujących przejawy niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w swojej treści uwzględnia zapisy Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami, a działania programowe na okres obowiązywania niniejszego dokumentu są zgodne z celami zawartymi w programie wojewódzkim.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO DO ROKU 2030

Projekt Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 został przyjęty na podstawie Uchwały nr 914/190/20 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 15 października 2020 roku. Strategia wojewódzka stwierdza, że region posiada duży potencjał do rozwoju usług czasu wolnego, w tym związanych z turystyką oraz ofertą sportową i kulturalną. Jego wykorzystanie wiąże się jednak z zapewnieniem różnorodnej oraz kompleksowej oferty, przyciągającej zarówno osoby spoza regionu, jak i mieszkańców. Realizacja strategii przebiegać będzie wg wyznaczonych celów strategicznych oraz zawartych w nich celach operacyjnych.

Z punktu widzenia niniejszego programu największe znaczenie ma cel operacyjny nr 3.3. „Turystyka i oferta czasu wolnego”, wskazując przy tym, że wysoka atrakcyjność turystyczna, unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe, widoczna zmiana oczekiwań odwiedzających województwo - związana ze skutkami pandemii COVID-19 - oraz coraz większa świadomość zdrowotna i starzenie się społeczeństwa, składają się na główne przesłanki rozwoju oferty turystyki aktywnej (w szczególności rowerowej, wodnej, jeździeckiej), krajoznawczej, wypoczynkowej, prozdrowotnej, karawaningowej, kulinarnej, agroturystyki czy ekoturystyki, a także rekreacji.

Kluczowe znaczenie będzie miał również rozwój wysokiej jakości oferty turystycznej oraz czasu wolnego pozwalającej na wydłużenie sezonu turystycznego, np. poprzez rozwój turystyki uzdrowiskowej czy biznesowej.

Coraz większa presja turystyczna na środowisko naturalne oraz negatywne zjawisko „overtourismu”, skutkują potrzebą uwzględnienia w planowanych działaniach zasad racjonalnego gospodarowania przestrzenią oraz korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko. Wciąż dostrzegalne deficyty w budowaniu sieciowych produktów turystycznych oraz niewystarczająca współpraca wszystkich interesariuszy, w tym jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów branży turystycznej przy tworzeniu wspólnej oferty powodują konieczność wypracowania i wdrożenia nowoczesnych systemów współdziałania przy kształtowaniu oferty turystyki i czasu wolnego.

W ramach celu strategicznego pn. „Otwarta wspólnota regionalna” przewidziano do realizacji cel operacyjny nr 2.3 „Kapitał społeczny”. Wskazano przy tym, że kluczowym elementem procesu wzmocnienia kapitału społecznego regionu jest jego potencjał kulturowy – budujący poczucie lokalnej, regionalnej, narodowej i europejskiej tożsamości. Widoczne są jednakże deficyty w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Ponadto, pomimo znacznej pozytywnej zmiany w ostatnich latach, instytucje kultury nadal w zbyt małym stopniu włączają się w działania na rzecz społeczności lokalnych. W szczególności w ramach partnerstw, np. z instytucjami edukacyjnymi czy pomocy społecznej. W związku z powyższym, niezbędne są działania służące podnoszeniu kompetencji kadr kultury w zakresie animacji społecznej na poziomie lokalnym.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego określa podstawowe zasady polityki przestrzennej województwa. Preferowanym kierunkiem rozwoju struktury przestrzennej województwa jest **POLITYKA RÓWNOWAŻENIA ROZWOJU**, przejawiająca się kształtowaniem ośrodków, pasm i stref aktywności, warunkujących rozwój przedsiębiorczości i innowacji w miejscach, które są i będą wybierane przez mechanizmy gospodarki rynkowej oraz aktywne inicjowanie i wspomaganie przedsięwzięć samorządów lokalnych i podmiotów publicznych, przy jednoczesnym zachowaniu cech, zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu warunkujących wysoką jakość życia i zdrowie mieszkańców.

Zgodnie z Planem w ramach systemu ochrony środowiska kulturowego ustanowiono następujące zadania polityki przestrzennej, polegające na:

1. Zachowaniu i eksponowaniu przestrzennych świadectw tradycji morskich kraju i województwa, najwartościowszych zespołów i obiektów środowiska kulturowego, wzmacniających wizerunek regionu jako integralnego elementu środowiska kulturowego Europy Bałtyckiej.

2. Zachowaniu różnorodności kulturowej województwa oraz zapewnieniu dostępności zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego jako atutu w rozwoju zrównoważonym i konkurencyjności przestrzeni województwa.

Zadania te powinny być realizowane poprzez:

- a) Ochronę różnorodności dziedzictwa kulturowego wykształconego w wyniku wielu procesów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.
- b) Ochronę zachowanych zespołów obiektów zabytkowych o wyrazistej tożsamości – nawet jeśli poszczególne obiekty nie posiadają wybitnej wartości historycznej lub artystycznej.
- c) Wprowadzanie funkcji umożliwiających efektywne i racjonalne gospodarowanie obiektem zabytkowym.
- d) Unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego, np.: dysharmonijne lub szkodliwe sąsiedztwo.

- e) Stwarzanie przestrzennych warunków dla kontynuacji funkcji tożsamy dla tradycji miejsca.
- f) Eksponowanie w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych i udostępnianie miejsc o wysokich walorach kulturowych.
- g) Komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy – uzupełnianie istniejących struktur o nowe elementy tworzące harmonijną całość.
- h) W gminnych dokumentach planistycznych należy:
- zidentyfikować istniejące i potencjalne konflikty funkcjonalno- przestrzenne związane z ochroną walorów kulturowych;
 - zidentyfikować elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego oraz określić zasady ich ochrony (np.: wskazanie wytycznych dotyczących zgodnych z tożsamością miejscowości zasad: posadowienia obiektów na działce, formy obiektu, detalu architektonicznego);
 - określić elementy charakterystyczne w przypadku dóbr kultury współczesnej, które winny zostać zachowane

Jako kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazano między innymi:

- 1) Ochronę i odnowę charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i rzeczno, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewnianego (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuław, Powiśla, Kaszub i Kociewia), obiektów dziedzictwa obronnego i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych relikwów dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej.

2) Uwzględnianie w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji elementów dziedzictwa kulturowego wymagających szczególnej ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych.

W rozdziale poświęconym systemowi ochrony walorów krajobrazu omówione zostały następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- a) W strefach krajobrazu harmonijnego (ziemia puckska, bytowska, kartuska, słowińska, dolina dolnej Wisły, Żuławy Wiślane, Równina Charzykowska oraz parki krajobrazowe, parki narodowe) zachowanie i uczytelnianie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem.
- b) W sferze krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego (aglomeracja Trójmiasta, obszary podmiejskie ośrodków regionalnych, główne ciągi komunikacyjne) – przywraca nierównowagi przyrodniczej, zwiększanie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie zasobów kulturowych, usuwanie lub maskowanie zielenią elementów obniżających walory estetyczno-widokowe.
- c) Ograniczanie zainwestowania na terenach leśno-rolnych (szczególnie o wysokich wartościach kulturowych i estetycznych) przez wyznaczenie w dokumentach planistycznych gmin obszarów wyłączonych spod zabudowy i jej ograniczenie oraz wskazywanie linii zabudowy oddzielającej obszar zabudowany od obszarów rolnych lub zagrodowej zabudowy rozproszonej.
- d) Eliminacja i przeciwdziałanie powstawaniu zabudowy o cechach dysharmonijnych strefach wglądów na tereny o wysokich walorach krajobrazowych.
- e) Eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych (np. baszty, wieże zamków, kościołów czy ratuszy).
- f) Preferowanie i kontynuacja dobrej praktyki w zagospodarowaniu przestrzeni (układów ruralistycznych, niw siedliskowych etc.) i sposobie użytkowania obszarów o wyraźnych walorach przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych.
- g) Ochrona przestrzeni o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych.

- h) Ograniczanie wprowadzania obcych krajobrazowo elementów i form zagospodarowania antropogenicznego oraz dewastowania elementów przyrodniczych i architektonicznych krajobrazu – ochrona tożsamości wszystkich typów krajobrazu.
- i) Kształtowanie i podnoszenie walorów krajobrazowych oraz ich lepsze udostępnienie, jako elementu jakości życia i atrakcyjności turystycznej województwa.
- j) Opracowywanie studiów krajobrazowych przy realizacji inwestycji wielkopowierzchniowych, wysokościowych lub liniowych w dominujący sposób oddziałujących na przestrzeń.
- k) Zachowanie charakterystycznych cech naturalnych krajobrazów nadmorskich i naturalnych procesów ich kształtowania, ekspozycji widokowej.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANAMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY SMOŁDZINO

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Smołdzino określa podstawowe zasady korzystania, użytkowania i zagospodarowania terenów w aspekcie ochrony krajobrazu kulturowego. Ochronę zabytków obiektów architektury i budownictwa określono poprzez ustalenie działań kierunkowych dotyczących możliwości ich funkcjonowania i ochrony:

Obiekty wpisane do rejestru zabytków - zakres prac remontowych, porządkowanie otoczenia, ewentualne wycinki drzew w parkach i na terenach w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów zabytkowych w granicach objętych wpisem do rejestru zabytków powinny być bezwzględnie uzgadniane z Kierownikiem Delegatury Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Słupsku i wykonywane zgodnie z uzyskanym zezwoleniem. Uzgodnienia ze służbami konserwatorskimi wymagają także nowe inwestycje powstające w najbliższym otoczeniu obiektów zabytkowych.

Budowle i budynki w ewidencji konserwatorskiej - zakres remontów i modernizacji tych obiektów, a także lokalizacja nowych inwestycji w ich najbliższym otoczeniu, wymagają uzgodnienia ze służbami konserwatorskimi.

Parki w ewidencji konserwatorskiej - park w których nie zachowana została rezydencja, należy uznać za park wiejski - zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 5 września 1980 roku w sprawie zasad uznawania terenów zadrzewionych na obszarach wsi za parki wiejskie, ochrony tych parków i zarządzania nimi (Dz.U. nr 21 poz. 80). Park ten może stanowić atrakcyjne miejsce wypoczynku i rekreacji.

Cmentarze w ewidencji konserwatorskiej - jako miejsca szczególnego kultu powinny być uporządkowane i uczynione.

Strefa ochrony krajobrazu kulturowego - jedynie dla miejscowości Kluki określono strefę ochrony krajobrazu kulturowego. Strefą objęto nie tylko nie zmieniony, historyczny teren zabudowy wiejskiej, ale także teren sąsiadujących z zabudową gruntów o zachowanej przedwojennej sieci kanałów i rowów melioracyjnych. W strefie tej postuluje się:

□ zachować układ drożny miejscowości,

□ zabudowa powinna być uzupełniana z uwzględnieniem pierwotnych linii zabudowy lub sytuowania zagród.

□ nowa zabudowa powinna być przystosowana do ograniczeń kubaturowych wyznaczonych przez kubaturę historycznych budynków, forma rozwiązań architektonicznych powinna uwzględniać charakter zabudowy historycznej - sposób formowania bryły budynków, sposób jej rozczłonkowania, forma dachów,

□ zachować sieć kanałów melioracyjnych z ich udrożnieniem i wykorzystaniem,

□ w związku z istnieniem skansenu w Klukach polityka przestrzenna gminy powinna być dostosowana do potrzeb i rozwiązań proponowanych przez Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, mających na celu zachowanie historycznej struktury architektonicznej i planistycznej miejscowości, w powiązaniu z tradycyjną formą gospodarki wiejskiej i sposobem życia ludzi.

Studium podkreśla, że z uwagi na postępującą destrukcję stanowisk archeologicznych i występujące zagrożenie stopniowej fizycznej ich likwidacji –

niezbędna jest prawna ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.

Ochronę zabytków archeologicznych określono w studium poprzez wyznaczenie stref ochrony archeologiczno-konserwatorskiej mikroregionów osadniczych zawierających priorytetowe stanowiska archeologiczne oraz poprzez ustalenie działań kierunkowych dotyczących funkcjonowania i ochrony. W studium wyznaczono dwie strefy ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, dla których określono następujące uwarunkowania i ograniczenia wynikające z potrzeby ochrony archeologicznego środowiska kulturowego:

Strefa „W” bezwzględnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej:

Obejmuje stanowiska o własnej formie krajobrazowej ze strefą ochrony krajobrazowej wpisane i przewidziane do wpisania do rejestru zabytków (do bezwzględnego zachowania).

W strefie „W” bezwzględnej ochrony konserwatorskiej (wyznaczonej na rysunku studium), ustala się zakaz prowadzenia jakichkolwiek działań inwestycyjnych: prac ziemnych, budowlanych, leśnych i innych.

W przypadku zamiaru wykonania prac pielęgnacyjnych czy porządkowych inwestor obowiązany jest uzyskać zezwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, który każdorazowo określi zakres tych prac.

Strefa „OW” względnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej:

Obejmuje stanowiska i obszary archeologiczne, których użytkowanie i zainwestowanie muszą poprzedzać archeologiczne badania ratownicze bądź nadzory archeologiczne w zakresie określonym inwestorowi zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W strefie „OW” względnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej (wyznaczonej na rysunku studium), ustala się obowiązek przeprowadzenia archeologicznych badań ratowniczych wyprzedzających proces zainwestowania terenu, bądź nadzoru archeologicznego prowadzonego w trakcie procesu inwestycyjnego, których zakres każdorazowo określi inwestorowi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W trakcie przygotowań inwestycyjnych (w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) należy przekazać zainteresowanym informacje o obowiązku przeprowadzenia archeologicznych badań ratowniczych wyprzedzających zainwestowanie terenu, bądź nadzoru archeologicznego w trakcie jego trwania, w zakresie każdorazowo określonym zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zasady ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego powinny być uwzględniane w opracowywanych w dalszej kolejności dla poszczególnych obszarów gminy - miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Jednocześnie w związku z wybitnymi i ponadregionalnymi walorami poznawczymi środowiska kulturowego gminy Smołdzino (w tym: na Mierzei Łebskiej, Rowokole, w Smołdzińskim Lesie, Witkowie, Retowie - Gardnie Małej i Wierzchocinie), niezbędnym jest opracowanie i realizacja interdyscyplinarnych (z uwzględnieniem nauk przyrodniczych) prac dokumentacyjnych, studialnych i badawczych dla terenu gminy. W szczególności celowa jest realizacja programu badań grodziska i miejsca kultu na Rowokole, procesów osadniczych zachodzących na Mierzei Łebskiej w wyniku działalności człowieka pradziejowego, problematyki kultury łużyckiej i wczesnego średniowiecza na Pobrzeżu Wschodniosłowińskim i w północnej części Wysoczyzny Damnickiej. Dla ich realizacji niezbędna jest współpraca: Gminy Smołdzino, Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Gdańsku - Delegatura w Słupsku oraz Dyrekcji Słowińskiego Parku Narodowego w Smołdzinie.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na terenie gminy Smołdzino obowiązuje obecnie szereg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wykaz znajduje się na stronie internetowej Urzędu Gminy:

<https://bip.smoldzino.com.pl/artukul/dokumenty-strategiczne>

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zostały opracowane dla obszarów należących do gminy Smołdzino, dla poszczególnych miejscowości lub dla ich części. Zapisy planów uwzględniają ogólne zasady ochrony konserwatorskiej, wprowadzając na terenach chronionych prawem obowiązek uzgadniania wszelkiej

działalności inwestycyjnej oraz wszelkich działań mających wpływ na zachowanie zabytkowej przestrzeni z właściwym konserwatorem zabytków.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY SMOŁDZINO

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY SMOŁDZINO

Gmina Smołdzino położona jest w północno-zachodniej nadmorskiej części województwa pomorskiego, w północnej części powiatu słupskiego. Sąsiaduje z 5 gminami byłego województwa słupskiego, w tym:

□ od wschodu - z gminą Wicko i miastem Łebą

□ od południa - z gminami Słupsk i Główny,ce,

□ od zachodu - z gminą Ustka,

□ od północy - z Morzem Bałtyckim

Południowa granica gminy przebiega (w linii prostej) ok. 10 km od północnej granicy miasta Słupsk natomiast ok. 15 km od zachodniej granicy gminy znajduje się miasto Ustka. Północną część gminy obejmuje Słowiński Park Narodowy.

Gmina zajmuje powierzchnię 25 724 ha (tj. 257 km²), w tym użytki rolne 7 662 ha (29,8 %) oraz lasy 6 489 ha (25,2 %) - według stanu 01-01-1999. Z ogólnej powierzchni użytków rolnych największy udział posiadają łąki trwałe (3 735 ha, tj. 14,5 % powierzchni gminy) oraz pastwiska (814 ha, tj. 3,2 %).

Struktura użytkowania gminy charakteryzuje się bardzo dużym udziałem wód, które stanowią 34,1 % (8 777 ha). Wynika to z występowania na obszarze gminy rozległych i płytkich przybrzeżnych jezior Gardno i Łebsko, stanowiących dawniej zatoki morskie.

Pod względem powierzchni gmina zajmuje 15 miejsce wśród 98 samorządowych wiejskich gmin województwa pomorskiego. Gęstość zaludnienia w gminie Smołdzino jest znacznie niższa niż średnio w gminach województwa pomorskiego (gmina Smołdzino 14 osób/1 km², podczas gdy w gminach wiejskich

województwa 40 osób/1 km²). Jest ona niższa także od średnich dla poszczególnych gmin wiejskich powiatu słupskiego, które wynoszą od 21 do 50 osób/1 km².

Gminę zamieszkuje około 3700 osób. Pod względem liczby mieszkańców gmina zajmuje 85 miejsce wśród 98 samorządowych wiejskich gmin województwa pomorskiego.

Funkcję ośrodka gminnego i obsługę rolnictwa i ludności w tym zakresie, pełni miejscowość Smołdzino, położona w środkowej części gminy i zamieszkiwana przez ponad 18 % mieszkańców gminy. Smołdzino jest ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym i usługowym o znaczeniu gminnym skupiającym szereg urzędów i instytucji obejmujących swoim zasięgiem obszar całej gminy.

Sieć osadniczą gminy tworzy 20 miejscowości, z czego 16 wsi oraz 4 pozostałe miejscowości (osady). Teren gminy podzielony jest na 16 sołectw. Osadnictwo gminy Smołdzino związane jest z podstawowymi ciągami komunikacyjnymi przebiegającymi przez gminę tj. drogami powiatowymi DP 39134 Smołdzino - Gardna Wielka - Gąbino - Lubuczewo (do drogi DW 213) oraz DP 39138 Kluki - Smołdzino - Wierzchocino - Choćmirówko (również do drogi DW 213).

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY SMOŁDZINO

Pierwsza historyczna wzmianka na temat Smołdzina pojawiła się w XIII wieku. Pierwotna nazwa wsi brzmiała Smolno, wywodziła się od rośliny zwanej smóld lub od smoły i została zapisana w 1281 r. Wówczas wieś należała do słupskich dominikanów. W 1291 roku książę Bogusław IV przekazał wieś klasztorowi cystersów w Oliwie, a w latach 1329-1341 wieś należała do zakonu krzyżackiego. W 1622 ziemia smołdzińska powróciła do rodów Gryfitów. Od średniowiecza ziemie wokół Smołdzina wraz z jeziorami były własnością książąt słupskich.

Ostatnia księżna z rodu Gryfitów, Anna de Croy, spędziła tu ostatnie swoje lata. Księżna von Croy była fundatorką kościoła w Smołdzinie, który został wybudowany w 1632 r. W 1823 r. kościół rozbudowano, a w 1874 r. dobudowano nawę poprzeczną. Obecnie jest jedną z większych atrakcji turystycznych gminy.

Smółdzino powstało u podnóża "Świętej góry Słowińców" Rowokołu (115 m n.p.m). Wzgórze to było miejscem praktyk religijnych pogan i chrześcijan. Znajdowała się tu często uczęszczana kaplica pielgrzymów, poświęcona św. Mikołajowi. Dawano z niej sygnały świetlne dla żeglarzy. Na przestrzeni XVI stulecia kaplica przestała istnieć, około 1530 r. zburzona została przez mieszkańców Smółdzina. Fragmenty ścian rozebrano w 1821 roku, a w kilka lat później rozebrano również fundament, materiał wykorzystano podobno do budowy innego budynku. Fakt znalezienia na tym miejscu ludzkich kości świadczy, iż dawniej znajdował się tu cmentarz. Dziś nie ma już śladów po kaplicy na wzgórzu Rowokół.

Na zachód od Smółdzina w odległości 4 km leży druga co do wielkości miejscowość Gardna - dawny gród kasztelański położona nad jeziorem Gardno - jednego z większych w Polsce. Obecnie miejscowość składa się z dwóch połączonych wiosek: Gardny Wielkiej i Gardny Małej. Pierwszy zapis nazwy pochodzi z 1282 r. od pomorskiego słowa "gard" czyli gród od niemieckiego Klein Garde, Gross Garde. Osady słowiańskie i pierwsze grodziska na tym terenie pojawiły się już w VII-VIII w. Zabudowa wsi jest zbliżona do ulicówki, z placem pośrodku wsi, prawdopodobnie w miejscu średniowiecznego grodziska. Prawa miejskie otrzymała w XVII wieku, ale już w następnym wieku je utraciła. Gardna była najstarszym ośrodkiem parafialnym regionu słowińskiego.

Parafię założył książę Świętopełk w XIII w. Wieś była wówczas własnością biskupów gnieźnieńskich. Do 1845 r. odbywały się tu msze w języku kaszubskim. W 1765 r. doszło do zamieszek, gdyż mieszkańcy nie chcieli zaakceptować nowo mianowanego pastora, który nie władał językiem kaszubskim. W 1912 r wieś spustoszył wielki pożar i spłonęła cała zabytkowa zabudowa wsi. W Gardnie Wielkiej znajduje się zabytkowy kościół z roku 1282 przebudowany w 1842 r.

Dane dotyczące charakterystyki i historii gminy opracowano na podstawie kwerendy archiwalnej w WUOZ, dokumentów strategicznych gminy (jak np. gminna strona www, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) oraz zasobów własnych

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Walory kulturowe gminy Smołdzino są jej zasadniczym walorem i wynikają z położenia w rejonie historycznych Kaszub, w jego najbardziej tradycyjnej i rdzennej części. Specyfika krajobrazu kulturowego gminy wyraża się w sposobach użytkowania przestrzeni, charakterze osadnictwa a także w stylu oraz formie poszczególnych obiektów. Na terenie gminy przeważająca liczba obiektów o wartościach kulturowych i historycznych pochodzi z XIX i 1 poł. XX w.

Istotny element kultury materialnej stanowi zachowana zabudowa wiejska – chaty i domy z połowy XIX i początku XX w., które znajdują się we wszystkich wsiach gminy i w rozproszonych zagrodach oraz liczne budynki o charakterze miejskim.

Na terenie gminy Smołdzino znajdują się cenne obiekty dziedzictwa kulturowego. Jest to przede wszystkim kościół parafialny w Smołdzinie, szczególnie ważny ze względu na osobę fundatorki – księżnej Anny Croy, siostry ostatniego panującego z Gryfitów księcia Bogusława XIV. Wartość artystyczną i znaczenie kościoła podnosi dobrze zachowane XVII-wieczne wyposażenie kościoła jak ołtarz, ambona, świeczniki ołtarzowe i 49 obrazów na stropie, ufundowane również przez księżną Annę.

Drugim istotnym elementem dziedzictwa kulturowego jest skansen w Klukach

– Muzeum Wsi Słowińskiej oraz sama wieś. Na terenie skansenu zgrupowane zostały budynki zagrodowe o charakterystycznej dla tych terenów konstrukcji szachulcowej, które powstały w XVIII, XIX i w 1.20 XX w. We wsi zachował się budynek dawnej szkoły oraz przedwojenne XX-wieczne murowane budynki mieszkalne. Wieś zachowała swój układ przestrzenny ukształtowany ostatecznie w latach 20-tych XX w. i nie zakłócony współczesną zabudową (oprócz powojennej leśniczówki na skraju miejscowości) oraz przedwojenną sieć kanałów melioracyjnych pól otaczających zabudowę.

Stanowiący specyfikę terenów nadmorskich zespół latarni morskiej w Czołpinie to cenny, historyczny zespół budowlany. Listę tę dopełniają pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków jak kościół w Gardnie Wielkiej, zagroda kowala w Czystej i zespół pałacowo-parkowy w Żelazie.

Wymienione obiekty i zespoły stanowią niewątpliwie wraz z jej walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi atrakcję turystyczną gminy.

Obiekty w ewidencji konserwatorskiej to w głównej mierze murowane budynki mieszkalne, które powstały w k. XIX w., na przełomie XIX i XX w. oraz na pocz. XX w. Są to budowle o małych walorach architektonicznych lecz warte zachowania ze względu na ich historyczny charakter. W parkach w Komninie i Smołdzinie nie zachowane zostały pierwotne układy, w niewielkim procencie zachowany został starodrzew. Pomimo tego należy dążyć do ich zachowania. Na ewangelickich cmentarzach nie przetrwały nagrobki, znacznie przeredzony został starodrzew, zachowany na pojedynczych cmentarzach w różnym procencie lub zupełnie wycięty. Czytelna jest jednak wielkość i granice założeń, a miejsca kultu zmarłych powinny być zachowane.

Gmina Smołdzino w ramach niniejszego programu opieki nad zabytkami planuje opracowanie kart Gminnej Ewidencji Zabytków, stąd zasób zabytkowy gminy może ulec zmianie. Wykaz obiektów w ewidencji konserwatorskiej znajduje się na końcu opracowania.

Dane dotyczące charakterystyki zabytków gminy opracowano na podstawie dokumentów strategicznych gminy (jak np. , studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, archiwów PWKZ, NID, UG Smołdzino) oraz zasobów

własnych

Zagrożenia dla zabytków architektury z terenu gminy

a) układy ruralistyczne, układy przestrzenne

- brak dbałości o harmonijne współistnienie w przestrzeni tradycyjnej zabudowy z obiektami współczesnymi, co skutkuje zanikiem charakterystycznych panoram wiejskich,
- unifikacja zabudowy na terenach wiejskich, brak poszanowania dla kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego,
- zaburzenie tradycyjnych elementów kompozycji przestrzennych i powstawanie nowych dominant np. elektrowni wiatrowych i wież radiolokacyjnych oraz wielkopowierzchniowych fotowoltaiki i agrofotowoltaik, co ma działanie deprecjonujące na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc

konkurencję dla zabytkowej architektury i niekorzystnie wpływając na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nieharmonizujący z krajobrazem kulturowym,

- brak opracowań krajobrazowych, które wyznaczałyby priorytetowe krajobrazy kulturowe, panoramy i ekspozycję obiektów zabytkowych oraz powiązania krajobrazowe (m.in. historyczne aleje łączące wsie) między historycznymi układami ruralistycznymi, a które chronione by były przed zabudową agresywnymi krajobrazowo inwestycjami typu turbiny wiatrowe, fotowoltaiki i agrofotowoltaika,
- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji,
- niszczenie kompozycji podwórza folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy, która związana była z nieistniejącą strukturą społeczno-gospodarczą, niemożliwą obecnie do odtworzenia i funkcjonowania w dawnym kształcie (dwór, park, folwark),
- degradacja i niekontrolowana przebudowa kamiennych, brukowych dróg dojazdowych oraz na terenie zespołów folwarcznych, dawne drogi kamienne podlegają ochronie konserwatorskiej,
- obszar wokół układów ruralistycznych i zespołów (folwarcznych, dworsko- folwarcznych, i innych układów przestrzennych) musi pozostać obszarem chronionego krajobrazu bez możliwości instalacji farm fotowoltaicznych i agrofotowoltaicznych, masztów z nadajnikami, farm wiatrowych, wież i instalacji radiokomunikacyjnych i in., w celu ochrony zabytkowego krajobrazu i osi widokowych poszczególnych obszarów.

b) zabudowa:

- zły stan techniczny obiektów powstałych w XIX i na pocz. XX. oraz nie przystawanie do standardów współczesnego budownictwa powodują zastąpienie ich współczesnymi realizacjami.

- zagrożenie obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków i nie funkcjonujących w świadomości jako obiekty zabytkowe, posiadających jednak walory historyczne lub wartość lokalno-kulturową.
- w niewielkich miejscowościach budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,
- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,

c) obiekty sakralne

- brak właściwego nadzoru konserwatorskiego, odpowiednich środków finansowych, niewykwalifikowani wykonawcy, brakiem systematycznych remontów lub przeprowadzone w sposób nieprawidłowy mogą doprowadzić do nieodwracalnych zmian w samej budowli sakralnej oraz do utraty zabytkowego wyposażenia,

d) parki

- należy zapobiegać podziałom działek na terenach wpisanych do rejestru i dążyć do scalania powierzchni parków w rękę jednego właściciela,
- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni,
- brak stref ochronnych istniejących w starych planach zagospodarowania przestrzennego,
- wprowadzanie nowych obiektów, nie szanujących zastanych wartości kulturowych, na teren założeń parkowych – dotyczy to formy nowych budynków jak i ich usytuowania w historycznym układzie przestrzennym

- wprowadzanie nieprawidłowych nasadzeń, nie harmonizujących pod względem gatunkowym z roślinnością parkową oraz zlokalizowanych w sposób nieprzemysłany, nieuzasadniony pod względem kompozycyjnym oraz historycznym,
- brak oznaczeń parków jako obiektów zabytkowych
- niska świadomość społeczna wartości historycznych, przestrzennych i przyrodniczych pełnionych przez tego rodzaju obiekt
- traktowanie zaniedbanych parków przez lokalną społeczność jako możliwości taniego źródła opału oraz miejsc porzucania odpadów
- w przypadku parków w wojewódzkiej ewidencji zabytków, niezyskiwanie przed wydaniem decyzji o wycince przez organ do tego kompetentny, opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jako organu posiadającego wiedzę w zakresie historycznej kompozycji zieleni i konieczności wycinek i nasadzeń zastępczych
- w parkach wiejskich, które są własnością samorządu, przedkładanie potrzeb zagospodarowania i wprowadzania nowych współczesnych funkcji dla mieszkańców (np. urządzenia siłowni zewnętrznej), a które stoją w sprzeczności z historycznym zagospodarowaniem parku,
- przyjęcie przez gminę argumentacji o możliwych zyskach finansowych z posadawiania przy obiektach zabytkowych urządzeń OZE (turbiny wiatrowe, fotowoltaiki i agrofotowoltaika) na terenie gminy i traktowanie jako działania priorytetowego, doprowadzając do zainwestowania na podstawie warunków zabudowy oraz bez rzetelnej analizy krajobrazowej gminy.

e) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy szczególnie epidemicznych, ewangelickich lub miejsca po cmentarzach. W większości przypadków zachowały się w zasadzie tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnąca w miejscu cmentarza,

- - zacieranie i niszczenie granic cmentarzy przez prace rolne na obiektach położonych przy polach uprawnych
 - brak działań porządkowych dotyczących utrzymania dawnych cmentarzy i ich konserwacji przez właścicieli terenu (osoby prywatne, osoby prawne, gminy itp.),
 - brak oznaczeń dawnych cmentarzy jako obiektów zabytkowych.
- f) brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej,

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

nr rejestru zabytków województwa pomorskiego	nr dawnego rejestru zabytków	data wpisu do rejestru zabytków	obiekt	adres	nr
56	150	25.05.1955	kościół parafialny p.w. Św. Trójcy wraz z otoczeniem	Smółdzino	
194	60	22.12.1960	dom w zagrodzie	Kluki	14/1 5
457	202	04.08.1967	zagroda /chata, budynki gospodarcze/	Kluki	16/1 7
820	217	10.02.1975	zagroda / dom, budynek inwentarski, stodoła, piec piekarski/	Kluki Żeleskie	5
821	218	10.02.1975	zagroda / dom, budynek inwentarski /	Kluki Żeleskie	6
822	219	10.02.1975	zagroda / dom, budynek gospodarczy/	Kluki Smółdzińskie	2
830	228	15.02.1975	dom mieszkalny z częścią kurną	Kluki Smółdzińskie	16
831	229	15.02.1975	zagroda / dom, budynek inwentarski /	Kluki Pawelki	4
832	230	15.02.1975	zagroda / dom, budynek inwentarski /	Kluki Pawelki	3
1188	261	26.10.1987	cmentarz	Kluki	
1214	268	22.04.1988	cmentarz	Smółdzino	
1272	291	07.04.1989	zespół pałacowo-parkowy (pałac, park)	Żelazo	
1417	314	04.10.1993	kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP	Gardna Wielka	
1431	321	30.12.1993	zespół latarni morskiej wraz z osadą latarników /dom, stodoła, obora/	Czołpino	
1431	338	18.12.1995	***	Czołpino	
1557	333	21.07.1995	chata	Wierzchocino (ob.Kluki)	24
1573	337	06.12.1995	zagroda kowala:/dom, kuźnia/	Czysta	30
1968		29.01.2019	wiatrak "paltrak" wraz z gruntem stanowiącym część działki nr 122 obr. Czysa	Czysta	

Źródło: Pomorski Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku

o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

W celu zapoznania się z rejestrem zabytków ruchomych należy zwrócić się do Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski i obejmują arkusze 3-31, 3-32, 3-33, 4-30, 4-31, 4-32, 5-

30, 5-31, 5-32, 6-30 oraz 6-31. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe fakty osadnicze.

Pod względem morfogenetycznym obszar gminy położony jest na styku dwóch jednostek mezoregionalnych: Pobrzeża Wschodniosłowińskiego i Wysoczyzny

Damnickskiej. Obszar Pobrzeża charakteryzuje się różnorodnością przemian następującą w krótkim czasie, gdzie każda działalność człowieka może wywołać daleko idące zmiany. Z sytuacji, w jakich zostały odkryte stanowiska archeologiczne na obszarze Mierzei Łebskiej (w granicach Słowińskiego Parku Narodowego) wynika, że prawie wszystkim glebom kopalnym spotykany na tym obszarze towarzyszą ślady bytowania człowieka. Stanowiska oraz wychodnie gleb kopalnych zarejestrowano w rejonie Wydmy Czołpińskiej (6), zachodniej części Mierzei Łebskiej (2) oraz w środkowej części Mierzei (7). Łącznie 15 stanowisk archeologicznych scharakteryzowanych w wykazie zasobów archeologicznego dziedzictwa kulturowego.

Skokowe przejście w Wysoczyznę Damnicką wyznacza ciąg wyniosłych pagórków moreny czołowej fazy gardzieńskiej z masywem Rowokołu. Na południu rozciąga się powierzchnia dennomorenowa rozcięta dolinami Łupawy oraz przez głęboko wcięte szerokie i płaskodenne doliny mniejszych cieków. Obszar charakteryzuje się bardzo dobrymi warunkami dla osadnictwa pradziejowego (od neolitu) po wczesne średniowiecze i średniowiecze.

Na obszarze gminy zarejestrowano 154 stanowiska podlegające ochronie konserwatorskiej. Są to głównie duże osady skupione w zespołach osadniczych datowane na wczesne średniowiecze z faz: VI - VI/VII w., VII - X w., XII - XIV w., z największymi w rejonie Retowa, Gardny Wielkiej i Małej, Sieci, Witkowa, Wierzchocina, Stojcina i Żelaza.

Zjawiskiem wyjątkowym są dwa grodziska o wybitnych walorach kulturowych zlokalizowane na Rowokole.

Drugim, co do znaczenia dla tożsamości kulturowej regionu, jest osadnictwo horyzontu łużyckiego kultury wschodniopomorskiej – szczególnie intensywnie występujące w rejonie Komnina, Retowa, Gardny Małej, Stojcina i Czystej.

Cechą charakterystyczną dla pradziejów gminy jest istotny udział obecności człowieka neolitycznego kultury amfor kulistych na Mierzei Łebskiej i Rowokole oraz Sieciu, schyłkowoneolitycznego w Sieciach, Smółdzińskim Lesie, Stojcinie, Wierzchocinie, Gardnie Wielkiej i Małej oraz Smółdzinie.

Cechą charakterystyczną jest także brak cmentarzysk kurhanowych oraz grodowego osadnictwa obronnego (z wyjątkiem Rowokołu) - przy obecności dużych, zwartych zespołów osad otwartych o własnej formie krajobrazowej skupionych na

łagodnych stokach i krawędziach szerokodennych dolin rzek Łupawy, Brodniczki, Pustynki.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji należy zaliczyć następujące projekty:

- - rozwój budownictwa na terenie gminy poprzez wyznaczanie nowych ulic i nowej zabudowy
- - remonty dróg gminnych oraz pasów drogowych,
- - inwestycje w sieć wodociągową oraz kanalizacyjną

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków oraz zbiorników wodnych lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu. Z racji intensywnej uprawy roli, duża część stanowisk potencjalnie narażona jest na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować. Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczna uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo Konserwator Zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań wykopaliskowych lub prowadzenie nadzoru archeologicznego w trakcie trwania prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk. W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków. W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

6.6 ZABYTKI MUZEALNE

Na terenie gminy placówką bezpośrednio związaną z ochroną zabytków jest Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach. Zgromadzono tam w formie skansenu obiekty kultury materialnej i etnograficznej. Skansen jest rekonstrukcją dawnej wsi rybackiej znad Jeziora Łebskiego. Znajdujące się tu obiekty - chałupy, budynki gospodarcze prezentują miejscową architekturę od końca XVII w. do lat 20. Sezon turystyczny w muzeum rozpoczyna Czarne Wesele, impreza związana z tradycją pozyskiwania torfu

połączona z pokazami wypieku chleba, wyplatania koszy, szycia i naprawy sieci rybackich. Prezentowane są wówczas hafty, rzeźby, malarstwo na szkle itp.

6.7 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła. Do niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy Smołdzino zalicza się m.in. tradycyjne nazwy miejscowe (np. nazwy miejscowości, tradycyjne nazewnictwo miejsc szczególnych i topografii terenu). Niematerialnym dziedzictwem jest również historia gminy i poszczególnych wsi, legendy, czy historia i pamięć społeczności lokalnej.

W wielu miejscowościach w gminie zachował się historyczny układ dróg. Jest to jeden z elementów zasobów wartości kulturowych generujący ciągłość historyczną terenów osiedleńczych. Cenną wartość posiadają również zachowane, historyczne układy ruralistyczne.

Gmina Smołdzino jest kolebką Słowińców. Słowińcy (kasz. Słowińcë) lub Kaszubi Nadlebscy to historyczna grupa etnograficzna, będąca w istocie odłamem ludności kaszubskiej, zamieszkującej do lat po drugiej wojnie światowej tereny nad jeziorami Gardno i Łebsko (północno-zachodnia część województwa pomorskiego). Posługiwali się oni gwarą słowińską, wchodzącą w skład dialektu północnokaszubskiego języka kaszubskiego. W ukształtowaniu wyznaniowym Słowińców wyraźną większość stanowili luteranie.

Od XVIII wieku Słowińcy ulegali naciskom germanizacyjnym, np. stopniowo w kolejnych wsiach wprowadzano nakaz prowadzenia nabożeństw w języku niemieckim. W 1945 roku liczebność Słowińców szacowano na ok. 2 tys. osób, głównie we wsiach: Kluki, Izbica, Główny, Smółdzino, Gardna Wielka i Mała, Wicko, Rowy i Cecenowo. Nieurodzajne gleby i bogate w ryby jezioro Łebsko spowodowały, że mężczyźni głównie zajmowali się rybactwem.

Po roku 1945 Słowińcy, traktowani jako zamieszkujący przed wojną ziemie niemieckie i posługujący się językiem niemieckim Niemcy, byli szykanowani i wysiedlani. Wielu z nich zmuszono do emigracji do Niemiec. Znaczna liczba znalazła się w obozie przesiedleńczym w dzielnicy Hamburga, Finkenwerder; osiedlając się później w kilku sąsiadujących ze sobą dzielnicach miasta i pobliskich wsiach. Nie wszyscy jednak zostali wysiedleni; dzięki różnym zabiegom udało się zatrzymać migrację ludności ze wsi Kluki – około 100 osób, jednak w większości wyemigrowali oni do Niemiec w latach 70. XX w.

Współcześnie Słowińcy i ich potomkowie czują się Niemcami, jedynie dzieci pochodzące z małżeństw mieszanych czują się także Polakami. Tylko ci drudzy przyznają się do nazwy „Słowińcy”. Wielu byłych mieszkańców Kluk odwiedza Kluki i spotyka się na dorocznych zjazdach.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Smółdzino.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Niezwykłe atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki aktywnej ☐ Dobra drogowa dostępność komunikacyjna, 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków ☐ Gwałtowny rozwój nowej zabudowy

<ul style="list-style-type: none"> ▣ Nadbałtyckie położenie ▣ Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej ▣ Interesujące obiekty zabytkowe, takie jak np. kościół parafialny w Smołdzinie ▣ Obecność Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach jako placówki aktywizującej tradycje kulturowe ▣ Historyczny charakter gminy ▣ Kultura słowińska wyróżnikiem gminy w skali krajowej ▣ Obecność Słowińskiego Parku Narodowego przyciągającego turystów ▣ Różnorodność zabudowy, która częściowo zachowała historyczny, charakter ▣ Szeroki zasób archeologiczny gminy ▣ Ciekawe układy ruralistyczne wsi ▣ Obecność zabytkowych założeń cmentarnych ▣ Duża liczba szlaków turystycznych ▣ Wykorzystywanie funduszy unijnych ▣ Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy, szkół oraz nowych mieszkańców ▣ Odbywające się regularnie imprezy kulturalne ▣ Zwiększająca się liczba odwiedzających Gminę turystów ▣ Czystość środowiska naturalnego ▣ Często aktualizowana strona internetowa Gminy ▣ Aktywność społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ▣ Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych ▣ Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych ▣ Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego ▣ Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych ▣ Problemy komunikacyjne w trakcie dużego natężenia urlopowego ▣ Duża powierzchnia terenów chronionych zmniejszająca możliwości inwestycyjne ▣ Sezonowość turystyki ▣ Brak typowego ośrodka turystycznego ze względu na ograniczony dostęp do morza ▣ Migracje rdzennej ludności ▣ Problemy demograficzne ▣ Brak opracowań studium krajobrazu gmin uwzględniającego ochronę krajobrazową obiektów zabytkowych, układów ruralistycznych, cennych ekspozycji panoram widokowych ▣ Lokalizowanie urządzeń odnawialnej energii w postaci turbin wiatrowych oraz wielkopowierzchniowej fotowoltaiki i agrofotowoltaiki bez opracowań studium krajobrazowego
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▣ Zwiększenie środków budżetowych na działania związane z ochroną zabytków ▣ Pozyskiwanie wsparcia finansowego z 	<ul style="list-style-type: none"> ▣ Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru

<p>wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków</p> <ul style="list-style-type: none"> ▣ Szersza promocja walorów kulturowych Gminy ▣ Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków ▣ Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne ▣ Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby ▣ Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym regionu ▣ Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) ▣ Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego ▣ Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych ▣ Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Pomorskiego 	<ul style="list-style-type: none"> ▣ Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych ▣ Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych ▣ Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska ▣ Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej ▣ Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów ▣ Częściowy zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia ▣ Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego ▣ Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych ▣ Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe (pożary) ▣ Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez inwestycje agresywne widokowo takie jak wielkopowierzchniowa fotowoltaika, agrofotowoltaika oraz turbiny wiatrowe ▣ Akty wandalizmu
---	--

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SMÓLDZINO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania

uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych.

CEL 1: Ochrona i opieka nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu kulturowego jako element polityki przestrzennej oraz społecznej – przybliżający mieszkańcom Gminy Smołdzino tożsamość regionalną

Priorytet:	Działania:
<p>Ścisłe powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz polityką przestrzenną gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> -aktualizacja poszczególnych dokumentów -dbałość o włączenie ochrony dziedzictwa kulturowego do treści dokumentów -aktualizacja Planu Ochrony Zabytków na wypadek Konfliktu Zbrojnego -opracowanie kart gminnej ewidencji zabytków
<p>Wprowadzenie i egzekwowanie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego</p>	<ul style="list-style-type: none"> -wprowadzenie jednolitej polityki dotyczącej obiektów zabytkowych -dążenie do zachowania ładu przestrzennego w ramach istniejących jednostek osadniczych -zachowanie istniejących układów ruralistycznych
<p>Wspieranie rozwoju regionalnych galerii, izb pamięci, świetlic (np. istniejących izb historycznych, muzeów itp.) oraz społeczników zainteresowanych promocją lokalnych tradycji historycznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> -wsparcie dla wydawania publikacji regionalnych -wsparcie działania NGO promujących Gminę Smołdzino oraz lokalne tradycje historyczne -organizacja konkursów wiedzy o regionie itd.

<p>Popularyzacja opieki nad zabytkami poprzez wszelkiego rodzaju konkursy promujące wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego oraz warsztaty i pokazy w zakresie tradycyjnych rzemiosł (w tym ginących zawodów)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -we współpracy ze szkołami, bibliotekami, regionalistami itd. -działalność Gminnego Ośrodka Kultury -współpraca z lokalnymi rzemieślnikami (np. koła hafciarskie)
<p>Kultywowanie elementów lokalnej tradycji i kultury Słowińców wśród mieszkańców gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> -wprowadzenie elementów lokalnego folkloru do edukacji szkolnej dzieci i młodzieży -przybliżanie historii Słowińców wśród lokalnej społeczności
<p>Pielęgnowanie pamięci o ważnych postaciach i wydarzeniach z historii Gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> -przybliżenie lokalnego folkloru, legend i podań dotyczących historycznych postaci zamieszkujących lub związanych z Gminą -dbałość o miejsca pamięci związane z historią Gminy – cmentarze, miejsc pamięci narodowej i innych obiektów historycznych -inwestycje związane z miejscami kultu religijnego, ze szczególnym uwzględnieniem kościołów w Smołdzinie i Gardnie Wielkiej
<p>Stworzenie instrumentów umożliwiających wsparcie rewaloryzacji obiektów zabytkowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> -przeznaczanie środków budżetowych w ramach odpowiedniej uchwały Rady Gminy -stworzenie zachęt finansowych dla właścicieli obiektów zabytkowych -opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmującego tereny o charakterze zabytkowym
<p>Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji celów związanych z ochroną dziedzictwa historycznego</p>	

<p>Dbalosc o ląd przestrzenny i krajobraz kulturowy w gminie</p>	<p>- realizacja ochrony krajobrazu kulturowego i ekspozycji zespołów zabytkowych poprzez uwzględnianie w planach miejscowych i dokumentach planistycznych rozwiązań wypracowanych w porozumieniu z organami ochrony zabytków, chroniących je przed nieodwracalnym zniszczeniem przez agresywne widokowo inwestycje, szczególnie wielkopowierzchniową fotowoltaiki i agrofotowoltaikę oraz turbiny wiatrowe</p>
<p>CEL 2: Projekt „Poza utartym szlakiem” wykorzystujący dziedzictwo kulturowe jako podstawowy element strategii promocji Gminy wśród osób odwiedzających region powiatu słupskiego</p>	
<p>Priorytet:</p>	<p>Działania:</p>
<p>Wprowadzenie na terenie Gminy zintegrowanego systemu informacji wizualnej dotyczącej zasobu i walorów dziedzictwa kulturowego, w odniesieniu do najcenniejszych przestrzeni (krajobrazów), miejsc (punktów widokowych bądź pamiątkowych), obiektów (parki, cmentarze, budowle, zespoły).</p>	<p>-identyfikacja najcenniejszych zabytków -opracowanie jednolitego systemu oznaczeń -odpowiednie wyeksponowanie najcenniejszych zabytków</p>
<p>Stworzenie koncepcji promocji gminy ze szczególnym uwzględnieniem turystyki jednodniowej i weekendowej, ukierunkowanej przede wszystkim na odwiedzających miejscowości wypoczynkowe</p>	<p>-tworzenie nowych produktów turystycznych dostosowanych do turystyki jednodniowej i weekendowej -działania promocyjne w aglomeracji słupskiej oraz trójmiejskiej -współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego w celu uzyskania efektu synergii i wspólnego pozyskiwania środków -współpraca ze Słowińskim Parkiem</p>

	Narodowym
Opracowanie mapy ukazującej zasoby i walory gminnego krajobrazu kulturowego na tle walorów przyrodniczych i atrakcji turystycznych; udostępnienie mapy w siedzibie Urzędu Gminy i w siedzibach prowadzonych przez niego organów (dom kultury, biblioteka publiczna)	
Przygotowanie i druk folderów promujących walory krajobrazowe (zabytkowe i przyrodnicze) terenów Gminy	-wraz z udziałem w targach, konferencjach bądź programach międzygminnych -uwzględnienie różnych możliwości spędzania wolnego czasu – turystyki pieszej, rowerowej, wodnej, samochodowej itd.
Inicjowanie, wspieranie i udzielanie pomocy (organizacyjnej, rzeczowej i finansowej) przy tworzeniu nowoczesnych multimedialnych ekspozycji (stałych i czasowych) poświęconych dziedzictwu regionu	- przy wykorzystaniu środków krajowych i unijnych
Współpraca z mediami regionalnymi w zakresie promocji walorów dziedzictwa kulturowego, ze szczególną uwagą zwróconą na problematykę rewitalizacji zabytków.	- w tym działania marketingowe, przyciągające zarówno turystów, jak i inwestorów
Rewaloryzacja ewangelickich jako inwestycyjne aktywizujące lokalną społeczność i przyciągające odwiedzających Gminę turystów cmentarzy zadanie	- prace rewaloryzacyjne przy zabytkowym cmentarzu w Smołdzinie obejmujące pielęgnację terenu nekropolii i w dalszej perspektywie utworzenie lapidarium

	- prace rewaloryzacyjne przy zabytkowym cmentarzu w Żelazie, przy współudziale mieszkańców Gminy
Rewaloryzacja zabytkowego parku w Smołdzinie	- przywrócenie pierwotnego, historycznego charakteru miejsca, z dostosowaniem do potrzeb mieszkańców i turystów

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Smołdzino powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony gminy Smołdzino zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

▢ prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),

▢ finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, nagrody, ulgi finansowe),

▢ społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z rozwojem turystyki),

▢ kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),

▢ koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich,

powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*(tj. Dz.U. z 2018r. poz. 2067 ze zm.) Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat. Wójt sporządza sprawozdanie z jego realizacją 2 latai przedstawia je Radzie Gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo- konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania

w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco: Źródła krajowe:

□ dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (szczegóły dostępne na <http://www.mkidn.gov.pl>)

□ dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków (szczegóły dostępne na https://wuozy_gd.bip.gov.pl/dotacje/zasady-przyznawania-dotacji.html)

□ dotacje wojewódzkie

□ dotacje powiatowe

□ dotacje gminne

□ inne źródła Źródła zagraniczne:

□ źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (szczegóły nt. nowej perspektywy finansowania dostępne są na stronach WRPO)

□ źródła w ramach programów unijnych takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Program Infrastruktura i Środowisko

□ źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOQ (szczegóły programów ogłaszane są na bieżąco)

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo, że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;

2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).

4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.

3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada i 31 marca każdego, kolejnego roku. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.

4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.

5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;

16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;

17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA – sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie,

dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem

§ 14.

ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgowa (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d.Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
- 2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;
- 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj.:

•budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

•roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;

•przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;

• remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);

•urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;

•przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;

•nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych;

•koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;

•koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

•instrumenty i akcesoria muzyczne;

•sprzęt komputerowy i oprogramowanie;

•urządzenia biurowe;

•meble;

•systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;

- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;

- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);

- środki transportu służące działalności kulturalnej;

- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;

- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;

- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji

–koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, prognoz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich – współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

„Zabytek Zadbany” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz

ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,

stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora

zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków

o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki

Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów,

a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Gminy Smółdzino, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

**WYKAZ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY WPISANYCH DO EWIDENCJI
KONSERWATORSKIEJ**

1/ Obiekty architektury i budownictwa :

LP	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT
1	Bukowa		5	budynek mieszkalny
2	Bukowo		5	budynek gospodarczy
3	Bukowa		5	stodoła
4	Bukowa		10i10a	zajazd ob.budynek mieszkalny
5	Bukowa		18	stodoła
6	Bukowa		24	szkoła ob.budynek mieszkalny
7	Bukowo		24	budynek gospodarczy
8	Bukowa		24	ceglane ogrodzenie
9	Bukowo		26	budynek mieszkalny
10	Człuchy		10, 11	stodoła
11	Czysta		5	dom
12	Czysta		12	dom
13	Czysta		27	dom
14	Czysta		27	stodoła szach. z 1848r.
15	Czysta		29	budynek gospodarczy
16	Czysta			remiza
17	Czysta		30	bud. gospodarczy
18	Gardna Mała		8	dom
19	Gardna Mała		19/20	dom
20	Gardna Mała		35	dom
21	Gardna Mała		39	dom
22	Gardna Mała		41	dom
23	Gardna Mała		44	stodoła
24	Gardna Wielka	Pl. Wolności	6	plebania
25	Gardna Wielka	Kościuszki	8	dom
26	Gardna Wielka	Kościuszki	14	dom
27	Gardna Wielka	Kościuszki	16	dom
28	Gardna Wielka	Kościuszki	20	dom
29	Gardna Wielka	Mickiewicza	5	budynek mieszkalny
30	Gardna Wielka	Mickiewicza	7	stodoła
31	Gardna Wielka	Mickiewicza	18	dom dwurodzinny
32	Gardna Wielka	Mickiewicza	20	szkoła ob. GOPR i biblioteka
33	Gardna Wielka	Mickiewicza	22	dom
34	Gardna Wielka	Mickiewicza	24	chałupa
35	Gardna Wielka	Mickiewicza	31/33	budynek mieszkalny
36	Gardna Wielka	Partyzantów	2	dom
37	Gardna Wielka	Partyzantów	4	dom
38	Gardna Wielka	Partyzantów	5	dom
39	Gardna Wielka	Partyzantów	6	dom
40	Gardna Wielka	Partyzantów	7	dom
41	Gardna Wielka	Partyzantów	8	dom

42	Gardna Wielka	Partyzantów	10	dom
43	Gardna Wielka	Partyzantów	11	dom
44	Gardna Wielka	Pl. Wolności	7	ośrodek zdrowia
45	Gardna Wielka	Pl. Wolności	9	dom
46	Gardna Wielka	Pl. Wolności	10	dom
47	Gardna Wielka	Pl. Wolności	11 i 12	dom (dwojak)
48	Kluki		17.	szkoła
49	Kluki			skansen:
50	Kluki		dz. nr 52	1. chałupa z Zoruchowa
51	Kluki		dz. nr 52	2. trzy bud. gosp. zagrody nr 14/15
52	Kluki		dz. nr 55	3. szałas rybacki
53	Siecie		dz. 225	remiza
54	Siecie		2	stacja kolejowa/rozlewnia mleka/dom
55	Siecie		12	dom
56	Siecie		28	dom
57	Siecie		28	budynek inwentarski
58	Siecie		29	dom
59	Siecie		35	dom
60	Siecie		38	piwnica
61	Siecie		40	dom
62	Siecie		41	dom - dwojak
63	Siecie		41	budynek gospodarczy
64	Siecie		50	szkoła/posterunek policji/dom
65	Smołdzino	Bema	6	dom
66	Smołdzino	Boh. W-wy	dz. nr 116	kapliczka
67	Smołdzino	Boh. W-wy	1	dom ob.siedziba SPN
68	Smołdzino	Boh. W-wy	26	szkoła ob.gościniec "U Bernackich"
69	Smołdzino	Daszyńskiego	4	dom
70	Smołdzino	Daszyńskiego	7	dom
71	Smołdzino	Daszyńskiego	7	stodoła
72	Smołdzino	Daszyńskiego	7	składzik
73	Smołdzino	Daszyńskiego	9.	dom d. dom, sklep i magazyn
74	Smołdzino	Daszyńskiego	11.	dom
75	Smołdzino	Daszyńskiego	13.	dawny hotel "WESTPHAL's HOTEL"
76	Smołdzino	Daszyńskiego	16.	dom
77	Smołdzino	Jeziorna	2./4.	dom
78	Smołdzino	Kopernika	10 a,b,c,d	dom
79	Smołdzino	Kopernika	10 a,b,c,d	budynek gospodarczy
80	Smołdzino	Kopernika	14.	dom
81	Smołdzino	Kościuszki	1 i 1a	hotel i sklep ob.bank, bud. mieszk.-usług.
82	Smołdzino	Kościuszki	5.	dom

83	Smołdzino	Kościuszki	7.	dom
84	Smołdzino	Kościuszki	9.	dom
85	Smołdzino	Kościuszki	28.	dom
86	Smołdzino	Lipowa	dz. nr 164	most
87	Smołdzino	Lipowa	2.	dom
88	Smołdzino	Mostnicka	1.	magazyn
89	Smołdzino	Mostnicka	4.	dom i urząd pocztowy
90	Smołdzino	Mostnicka	6	hydrozespół
91	Smołdzino	Mostnicka	dz. nr 169/4	elektrownia wodna i jaz
92	Smołdzino	Mostnika	8	oficyna pałacowa
93	Stojcino		20	stodoła
94	Stojcino		22	stodoła
95	Stojcino		27	chałupa
96	Stojcino		30	dom
97	Wierzchocino		dz. 103/1	remiza
98	Wierzchocino		25	szkoła ob.świetlica
99	Wierzchocino		29	budynek gospodarczy
100	Wierzchocino		30	stodoła
101	Wierzchocino		34	stodoła
102	Wierzchocino		38	budynek gospodarczy
103	Wierzchocino		41	budunek gospodarczy
104	Wierzchocino		43	zagroda: dom i budynki gospodarcze
105	Wierzchocino		46	budynek gospodarczy
106	Wierzchocino		49	trzy budynki gospodarcze: budynek bramny, stodoła, inwentarski
107	Wierzchocino		dz. nr 162/2	kuźnia
108	Wierzchocino		dz. nr 163	transformator
109	Wierzchocino		52	chałupa
110	Wierzchocino			cmentarz historyczny
111	Witkowo		22	dom
112	Witkowo		22	budynek inwentarski
113	Witkowo		22	stodoła
114	Wysoka		4	dom z budynkiem gospodarczym
115	Wysoka		8	restauracja ob. dom

11 6	Wysoka		12	dom
11 7	Żelazo			zespół folwarczny:
11 8	Żelazo			obora w zespole folwarcznym, spichlerz ze stajnią i wozownią
11 9	Żelazo			stajnia ob. dom
12 0	Żelazo		23	stodoła

2/ Parki

SMOŁDZINO – park XIX-wieczny. Zatarty układ przestrzenny, duże ubytki drzew. Park w ewidencji konserwatorskiej.

ŻELAZO – park z 1 poł. XIX w. w stylu krajobrazowym. Park w rejestrze zabytków, poz. A- 1272.

3/ Cmentarze

BUKOWA - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Nieczytelny układ kwater i nagrobków. Przerzedzony drzewostan. W ewidencji konserwatorskiej.

CZŁUCHY - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Brak nagrobków, przerzedzony drzewostan. W ewidencji konserwatorskiej.

CZYSTA - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z poł. XIX w. Czytelne granice, słabo czytelny układ kwater, zachowane fragmenty nagrobków, pojedyncze wywrócone krzyże, drzewostan przerzedzony. W ewidencji konserwatorskiej.

CZYSTA – cmentarz rodowy z poł. XIX w. Brak nagrobków. W ewidencji konserwatorskiej.

GARDNA MAŁA - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z poł. XIX w. Nie zachowane nagrobki, drzewostan zachowany w 30%. W ewidencji konserwatorskiej.

GARDNA WIELKA – przykościelny z 1800r, nieczynny. Zachowany pomnik poległych w czasie I wojny światowej oraz płyta nagrobna Ferdynanda von Branschweig (1797-1800r.). Ocalałe pojedyncze drzewa. W rejestrze zabytków widnieje kościół wraz z otoczeniem i cmentarzem przykościelnym - nr rej. zabytków A-1417.

GARDNA WIELKA - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Nagrobki usunięte, drzewostan zachowany w 25%. W ewidencji konserwatorskiej.

GARDNA WIELKA – komunalny, czynny, z pocz. XX w. Zachowane żeliwne krzyże. Drzewostan odnowiony. W ewidencji konserwatorskiej.

KLUKI - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z XVIII/XIX w. Zachowane liczne nagrobki z 2 poł. XIX w. i 1 poł. XX w. Nie zachowany starodrzew. Na cmentarzu pomnik poległych w czasie I wojny światowej mieszkańców wsi oraz grób Ruthy Kötsch (1925-1971r.) znanej Słowinki, która po 1945r. zapoczątkowała reslawizację mieszkańców wsi, w 1950-53r. sołtys Kluk. Cmentarz w rejestrze zabytków, poz.rej.A-1188.

KOMNINO – cmentarz przyporządkowany historycznie do gminy Smołdzino – leży na terenie gminy Ustka.

RETOWO - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Pozostały resztki zniszczonych nagrobków. Drzewa wycięte. W ewidencji konserwatorskiej.

SIECIE - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z poł. XIX w. Nagrobki usunięte, drzewostan zachowany w 70%. W ewidencji konserwatorskiej.

SMOŁDZINO – przykościelny z 1 poł. XVII w., nieczynny. Zachowane trzy nagrobki z 2 poł. XIX w. i jeden z 1 poł. XX w. Drzewostan zachowany w 60%. W rejestrze zabytków widnieje kościół wraz z otoczeniem i cmentarzem przykościelnym - nr rej. zabytków A-56.

SMOŁDZINO – komunalny, czynny, z poł. XIX w. Nagrobki zniszczone, drzewostan zachowany w niewielkim procencie. Część cmentarza w rejestrze zabytków, poz.rej.A-1214, pozostała część znajduje się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

SMOŁDZINO – komunalny, czynny, z poł. XIX w. Nagrobki zniszczone, drzewostan zachowany w niewielkim procencie. Część cmentarza w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

SMOŁDZIŃSKI LAS - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Nagrobki usunięte, drzewostan zachowany w 30%. W ewidencji konserwatorskiej.

STOJCINO - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Nie zachowane nagrobki. Zachowane pojedyncze drzewa. W ewidencji konserwatorskiej.

WIERZCHOCINO - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z 2 poł. XIX w. Nie zachowane nagrobki. Drzewostan zachowany w 50%. W ewidencji konserwatorskiej.

WITKOWO - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z poł. XIX w. Nie zachowane nagrobki. Drzewostan zachowany w 30%. W ewidencji konserwatorskiej.

ŻELAZO - cmentarz ewangelicki, nieczynny, z poł. XIX w. Zachowane głazy nagrobne Rudolpha von Bandemer (1829-1905r.) i Korduli von Bandemer (1836-1918r.) właścicieli majątku, resztki kaplicy grobowej z 2 poł. XIX w. oraz zdewastowane nagrobki głównie z 1 poł. XX w. Starodrzew zachowany w 50%. W ewidencji konserwatorskiej.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

Strefa „W” bezwzględnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej

nr w strefie	nr ewid. AZP miejscowość	funkcja, chronologia, kultura archeologiczna
1	2	3
1	Smółdzino - SPN: AZP 3-31/1,2	obozowisko neolityczne, kultura pucharów lejkowatych, obozowisko?, osada? kultury łużyckiej, V EB
2	AZP 3-31/3	obozowisko neolityczne, osada kultury wielbarskiej
	AZP 3-31/4	osada kultury wielbarskiej
	AZP 3-31/5	wychodnia gleb kopalnych z warstwą antropogeniczną
	AZP 3-31/6	j.w.
3	AZP 3-31/7	obozowisko?, osada? neolityczna osada wczesnośredniowieczna, XII-XIII w.
4	AZP 3-31/8	obozowisko neolityczne osada wczesnośredniowieczna
5	AZP 3-32/5	osada kultury wielbarskiej

6	AZP 3-32/6	cmentarzysko? wczesnośredniowieczne, VII-poł. IX w. obozowisko późnośredniowieczne
7	AZP 3-33/1	osada wczesnośredniowieczna, VII-poł. IX w., XII-XIII w.
8	Smółdziński Las: AZP 4-31/3	osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
9	AZP 4-31/5	osada kultury łużycko-pomorskiej
	AZP 4-31/6	osada kultury oksywskiej wczesnośredniowieczna
10	AZP 4-31/10	osada kultury oksywsko-wielbarskiej i późnośredniowieczna
	AZP 4-31/11	osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
11	Retowo: AZP 5-30/8	osada neolityczna, wczesno- i późnośredniowieczna cmentarzysko kultury pomorskiej
	AZP 5-30/9	osada wczesno- i późnośredniowieczna
	AZP 5-30/10	osada wczesnośredniowieczna VII-X w.
12	Wysoka AZP 5-30/15	osada kultury oksywsko-wielbarskiej, pomorskiej, późnośredniowieczna, obozowisko neolityczne
13	Smółdzino - SPN: AZP 5-31/13	Rowokół, obozowisko? Osada kultury amfor kulistych, cmentarzysko szkieletowe
	AZP 5-31/14	późnośredniowieczne, XV w., grodzisko wczesno- i późnośredniowieczne, kaplica św. Mikołaja grodzisko wczesnośredniowieczne IX - poł. X w.
15	Żelazo: AZP 5-31/16	osada łużycko-pomorska, wczesnośredniowieczna, VI-poł. X, XII-XIII w., późnośredniowieczna
16	AZP 5-31/35	osada łużycko-pomorska, wczesnośredniowieczna, XI- XII w. i późnośredniowieczna
17	Stojcino: AZP 5-31/63	cmentarzysko kultury pomorskiej
18	Siecie: AZP 5-31/73	osada schyłkowoneolityczna, kultury amfor kulistych kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna, obecnie cmentarz zabytkowy ewangelicki
19	Wierzchocino: AZP 5-31/78	osada kultury amfor kulistych, wczesno- i późnośredniowieczna
20	AZP 5-31/84	osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
	AZP 5-31/85	osada kultury łużycko-pomorskiej, oksywsko-wielbarskiej wczesno- i późnośredniowieczna
	AZP 5-31/86	osada kultury oksywsko-wielbarskiej
21	Komnino: AZP 6-30/65	osada schyłkowoneolityczna i łużycko-pomorska oraz łużycka
22	Bukowa: AZP 6-30/40	cmentarzysko kultury pomorskiej
	AZP 6-30/41	osada kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna VI-VI/VII w.
23	Stojcino: AZP 6-30/113	osada kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczna X-XI/XII w.
24	Siecie: AZP 6-31/6	cmentarzysko wczesnośredniowieczne
25	Witkowo: AZP 6-31/91	osada wczesnośredniowieczna
	AZP 6-31/92	osada wczesnośredniowieczna poł. IX - poł. X w.
	AZP 6-31/93	j.w.
	AZP 6-31/94	osada wczesnośredniowieczna poł. X - poł. XII w.
	AZP 6-31/96	cmentarzysko kultury oksywsko-wielbarskiej
26	AZP 6-31/84	cmentarzysko wczesnośredniowieczne, VI - VI/VII w.; cmentarzysko kultury

Strefa „OW” względnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej

nr w strefie	nr ewid. AZP miejsowość	funkcja, chronologia, kultura archeologiczna
1	2	3
27	Smółdziński Las: AZP 4-31/4	obozowisko schyłkowoneolityczne
28	AZP 4-31/7	obozowisko kultury amfor kulistych, osada kultury łużycko-pomorskiej
29	AZP 4-31/8	osada kultury łużyckiej
30	AZP 4-31/1	obozowisko neolityczne
31	AZP 4-31/2	j.w.
32	Smółdzino: AZP 4-31/12	osada wczesno- i późnośredniowieczna
33	AZP 4-31/13	osada wczesnośredniowieczna
34	AZP 4-31/14	j.w. i późnośredniowieczna
35	AZP 4-31/15	j.w.
36	Kluki: AZP 4-32/1	obozowisko neolityczne, osada kultury łużyckiej, wczesno- i późnośredniowieczna
37	Retowo: AZP 5-30/1	obozowisko neolityczne, osada późnośredniowieczna
	AZP 5-30/2	osada neolityczna, oksywsko-wielbarska, wczesnośredniowieczna XII-XIII w., późnośredniowieczna
38	AZP 5-30/3	osada kultury pomorskiej, wczesno- i późnośredniowieczna
39	AZP 5-30/5	osada wczesnośredniowieczna XII-XIII w., późnośredniowieczna
40	AZP 5-30/9	j.w.
41	Wysoka: AZP 5-30/11	osada kultury pomorskiej i wczesnośredniowieczna
42	AZP 5-30/12	osada schyłkowoneolityczna, kultury łużyckiej, wczesno- i późnośredniowieczna
43	AZP 5-30/14	osada kultury łużyckiej, oksywsko-wielbarska, wczesno- i późnośredniowieczna
44	AZP 5-30/13	osada schyłkowoneolityczna, łużycka, wczesno- i późnośredniowieczna
45	Gardna Mała: AZP 5-30/17	osada wczesnośredniowieczna i osada hutnicza nowożytna
46	AZP 5-30/18	osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna XII-XIII w.
47	AZP 5-30/19	osada kultury oksywsko-wielbarskiej
48	AZP 5-30/20	osada kultury łużycko-pomorskiej, późnośredniowieczna
49	AZP 5-30/22	osada j.w.
50	AZP 5-30/24	osada wczesnośredniowieczna XII-XIII w.
51	AZP 5-30/25	osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesno- i późnośredniowieczna
52	AZP 5-30/26	osada wczesnośredniowieczna XII-XIV w.
53	AZP 5-30/27	j.w.
54	AZP 5-30/28	j.w., na reliktach osady obecnie kościół zabytkowy (Gardna Wielka)
55	Gardna Wielka: AZP 5- 30/29	j.w.
56	AZP 5-30/30	j.w.
57	AZP 5-30/32	j.w.
58	AZP 5-30/36	j.w.
59	AZP 5-30/35	j.w.

61	AZP 5-30/40	j.w.
62	Stojcino: AZP 5-30/52	osada kultury łużyckiej, oksywsko-wielbarskiej, wczesno-późnośredniowieczna
63	AZP 5-30/56	j.w.
64	AZP 5-30/58	osada wczesnośredniowieczna XII-XIV w. i późnośredniowieczna
65	AZP 5-30/63	j.w. i osada kultury łużycko-pomorskiej
66	AZP 5-30/64	j.w. i j.w.
67	AZP-5-31/1	osada wczesno- i późnośredniowieczna
68	Smółdzino: AZP 5-31/3	j.w.
69	AZP 5-31/4	j.w.
70	AZP 5-31/5	osada schyłkoweolityczna
71	AZP 5-31/12	j.w.
72	AZP 5-31/19	osada schyłkoweolityczna, łużycka, wczesnośredniowieczna
73	Żelazo: AZP 5- 31/18	osada wczesnośredniowieczna XII-XIV w.
74	AZP 5-31/17	j.w. i osada łużycka
75	AZP 5-31/26	cmentarzisko kultury pomorskiej
76	AZP 5-31/33	osada wczesnośredniowieczna
77	AZP 5-31/34	osada kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczna VII-poł. X w.
78	AZP 5-31/37	osada kultury amfor kulistych, kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna
79	AZP 5-31/41	osada schyłkoweolityczna, kultury łużyckiej, późnośredniowieczna,
80	AZP 5-31/42	osada kultury amfor kulistych
81	SZP 5-31/29	cmentarzisko kultury pomorskiej
82	AZP 5-31/46	osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna XI-XII w. i późnośredniowieczna
83	AZP 5-31/51 AZP 5-31/52	osada kultury oksywsko-wielbarskiej, wczesnośredniowieczna osada wczesnośredniowieczna XII-XIV w.
84	AZP 5-31/47	obozowisko neolityczne, osada wczesno- i późnośredniowieczna
85	AZP 5-31/49	osada wczesnośredniowieczna poł. X - poł. XII w. i późnośredniowieczna
86	AZP 5-31/30	j.w.
87	AZP 5-31/31	cmentarzisko kultury pomorskiej
88	AZP 5-31/23	osada wczesnośredniowieczna poł. X - poł. XII w.
89	AZP 5-31/24	cmentarzisko kultury pomorskiej
90	AZP 5-31/25	osada wczesnośredniowieczna poł. X - poł. XII w.
91	AZP 5-31/56	osada schyłkoweolityczna, wczesno- i późnośredniowieczna
92	AZP 5-31/57	cmentarzisko kultury pomorskiej
93	AZP 5-31/5	obozowisko neolityczne
94	Siecie: AZP 5-31/71	osada kultury łużycko-pomorskiej, oksywsko-wielbarskiej i wczesnośredniowieczna
95	Wierzchocino: AZP 5- 31/79	osada kultury łużyckiej, wczesno- i późnośredniowieczna
	AZP 5-31/80	j.w.
	AZP 5-31/81	osada kultury oksywsko-wielbarskiej
96	AZP 5-31/83	osada kultury łużycko-pomorskiej
97	AZP 5-31/87	osada schyłkoweolityczna, łużycka, wczesno- i późnośredniowieczna
98	AZP 5-31/76	j.w.
99	Siecie: AZP 5-31/68	osada kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna
100	AZP 5-31/66	osada schyłkoweolityczna, łużycka, oksywsko-wielbarska, wczesnośredniowieczna

101	AZP 5-31/65	osada wczesnośredniowieczna poł. IX - poł. X w., schyłkowoneolityczna, j.w. obozowisko kultury ceramiki sznurowej, osada kultury pomorskiej, wczesno- i późnośredniowieczna
102	AZP 5-31/70	
103	AZP 5-31/72	
104	Czysta: AZP 6- 30/72	osada kultury łużyckiej, wczesno- i późnośredniowieczna j.w. osada kultury pomorskiej osada kultury łużyckiej, wczesno- i późnośredniowieczna j.w. j.w. j.w.
105	AZP 6-30/71	
106	AZP 6-30/69	
107	AZP 6-30/68	
108	AZP 6-30/66	
109	AZP 6-30/62	
110	AZP 6-30/61	
111	Bukowa: AZP 6-30/32	osada wczesnośredniowieczna osada kultury pomorskiej j.w. osada schyłkowoneolityczna i późnośredniowieczna osada wczesnośredniowieczna osada kultury łużyckiej i wczesnośredniowieczna j.w. cmentarzysko kultury pomorskiej
112	AZP 6-30/35	
113	AZP 6-30/37	
114	AZP 6-30/46	
115	AZP 6-30/44	
116	AZP 6-30/42	
117	AZP 6-30/52	
118	AZP 6-30/39	
119	Gardna Mała: AZP 6-30/76	osada wczesnośredniowieczna VI-VI/VII w. osada wczesnośredniowieczna poł. IX - poł. X w. osada kultury łużyckiej, wczesno- i późnośredniowieczna j.w.
120	AZP 6-30/77	
121	AZP 6-30/78	
122	AZP 6-30/81	
123	Stojcino: AZP 6-30/115	osada kultury pomorskiej j.w. osada kultury łużyckiej osada wczesnośredniowieczna VII - poł. X w. j.w. i późnośredniowieczna osada kultury łużycko-pomorskiej, oksywsko-wielbarskiej osada kultury oksywsko-wielbarskiej osada wczesnośredniowieczna j.w. i osada kultury oksywsko-wielbarskiej cmentarzysko kultury pomorskiej
124	AZP 6-30/112	
125	AZP 6-30/111	
126	AZP 6-30/108	
127	AZP 6-30/102	
128	AZP 6-30/100	
129	AZP 6-30/99	
130	AZP 6-30/78	
131	AZP 6-30/1	
132	AZP 6-31/2	
133	Siecie: AZP 6-31/28	osada kultury łużycko-pomorskiej, oksywsko-wielbarskiej
134	Witkowo: AZP 6-31/74	j.w. j.w. osada schyłkowoneolityczna i łużycka osada kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna poł. IX - poł. X w. osada schyłkowoneolityczna i późnośredniowieczna skarb brązowy kultury łużyckiej osada kultury łużycko-pomorskiej i wczesnośredniowieczna j.w. j.w. j.w. cmentarzysko kultury pomorskiej ciałopalne
135	AZP 6-31/76	
136	AZP 6-31/77	
137	AZP 6-31/78	
138	AZP 6-31/79	
139	AZP 6-31/80	
140	AZP 6-31/81	
141	AZP 6-31/82	
142	AZP 6-31/85	
143	AZP 6-31/87	
144	AZP 6-31/99	

146	AZP 6-31/104	j.w.
147	AZP 6-31/106	osada kultury łużyckiej
148	AZP 6-31/110	osada wczesnośredniowieczna (Wierzchocino)
149	AZP 6-31/114	osada kultury łużycko-pomorskiej
150	Wierzchocino: AZP 6-31/115	osada schyłkowoneolityczna
151	AZP 6-31/117	j.w. i osada wczesnośredniowieczna XI-XII w.
152	AZP 6-31/121	cmentarzysko kultury pomorskiej
153	AZP 6-31/124	osada schyłkowoneolityczna i osada wczesnośredniowieczna
154	AZP 6-31/128	cmentarzysko wczesnośredniowieczne